

SPIS TREŚCI

Rozdział 1

Przedmiot, struktura i metoda nauki finansów	17
1.1. Zjawiska i procesy oraz stosunki finansowe jako przedmiot nauki finansów	17
1.1.1. Etymologia pojęcia „finanse”	18
1.1.2. Finanse w ujęciu „zdroworozsądkowym” i naukowym	19
1.1.3. Główne podejścia do analizy zjawisk (procesów) finansowych	22
1.1.4. Ryzyko i niepewność a współczesne finanse	23
1.1.5. Procesy globalizacji a współczesne i przyszłe finanse	25
1.2. Struktura współczesnej nauki finansów	28
1.2.1. Rozwój ekonomii a rozwój nauki finansów (proces wyodrębniania się i usamodzielniania)	29
1.2.2. Specyfika i status finansów jako dyscypliny naukowej	30
1.2.3. Pozostałe subdyscypliny i nowe nurty nauki finansów – wybrane przykłady	36
1.2.4. Finanse sfery nieformalnej („mafijne”)	36
1.2.5. E-finance (e-finance)	39
1.2.6. Mikrofinanse	42
1.2.7. Finanse porównawcze (komparatystyka finansowa)	44
1.3. Otoczenie współczesnej nauki finansów	46
1.4. Metoda badawcza nauki finansów	49
1.4.1. Metodologia i metodyka nauki finansów	49
1.4.2. Abstrakcje naukowe stosowane w nauce finansów	49
1.5. Nauka finansów – funkcje, paradygmaty, perspektywy	57
1.5.1. Problemy badawcze nauki finansów	59
1.5.2. Główne paradygmaty („wzorce myślenia”) współczesnej nauki finansów	59
1.5.3. Współczesne i przyszłe wyzwania wobec nauki finansów (studia przypadków)	64

Rozdział 2

Geneza, ewolucja i teorie pieniądza	67
2.1. Stadia rozwoju pieniądza	67
2.2. Euro – wspólna waluta europejska	70
2.3. Rola pieniądza we współczesnej gospodarce	72
2.4. Wymienialność pieniądza i systemy kursów walutowych	75
2.4.1. Wymienialność waluty	75
2.4.2. Kurs walutowy. Systemy kursów walutowych	76
2.5. Popyt na pieniądz i podaż pieniądza	78
2.5.1. Popyt na pieniądz	78
2.5.2. Pojęcie podaży pieniądza	81
2.5.3. Mechanizm kreacji pieniądza	82
2.6. Główne teorie pieniądza	85
2.6.1. Klasyczna ilościowa teoria pieniądza	85
2.6.2. Teoria preferencji płynności J.M. Keynesa	87
2.6.3. Monetarystyczna teoria pieniądza M. Friedmana	88
2.6.4. Neokejnesizm i neomonetarystyka	89
2.6.5. New View	90
2.7. Inflacja – pojęcie, rodzaje, skutki i metody przeciwdziałania	90
2.7.1. Pojęcie i rodzaje inflacji	90
2.7.2. Deflacja	92
2.7.3. Ekonomiczne i społeczne skutki inflacji	93
2.7.4. Metody przeciwdziałania inflacji	95

Rozdział 3

Architektura współczesnego systemu finansowego	97
3.1. Istota, funkcje i zasady działania systemu finansowego	97
3.1.1. Pojęcie i otoczenie systemu finansowego	97
3.1.2. Funkcje systemu finansowego	99
3.1.3. Zasady funkcjonowania systemu finansowego	101
3.2. Międzynarodowy system finansowy	102
3.3. System finansowy państwa (krajowy sektor finansowy)	104
3.3.1. Sektor finansowy a sektor niefinansowy	104
3.3.2. Podmioty nadwyżkowe i deficytowe	105
3.3.3. Struktura krajowego systemu finansowego	106
3.3.4. Konkurencja i kooperacja w sektorze finansowym	109
3.3.5. Konkurencyjność i inne atrybuty systemu finansowego	112
3.3.6. Procesy integracji bankowości i ubezpieczeń	113
3.4. Rozwój i internacjonalizacja systemu finansowego w Polsce na przełomie XX i XXI wieku	116
3.4.1. Status własnościowy przedsiębiorstw finansowych	119
3.4.2. Wielkość instytucji finansowej	120
3.4.3. Pochodzenie kapitału instytucji finansowych	122
3.5. Strategia i polityka bezpieczeństwa na rynkach finansowych Unii Europejskiej	126
3.5.1. Uwagi wstępne	126
3.5.2. Główne dylematy strategii i polityki rozwoju rynków finansowych Unii Europejskiej	127

Rozdział 4

Banki i systemy bankowe	133
4.1. Początki rozwoju bankowości i banków	133
4.1.1. Geneza pojęcia „bank”	133
4.1.2. Stadia ewolucji bankowości	133
4.1.3. Współczesne określenia i definicje banku	136
4.2. Rodzaje banków	137
4.3. Rola banków w gospodarce	141
4.4. System bankowy – pojęcie, funkcje, modele	143
4.5. Systemy bankowe w wybranych krajach	146
4.5.1. System bankowy Stanów Zjednoczonych	146
4.5.2. System bankowy Niemiec	150
4.5.3. System bankowy Wielkiej Brytanii	152
4.5.4. System bankowy Japonii	153
4.6. System bankowy w Polsce – rys historyczny	155

Rozdział 5

Bankowość centralna i polityka pieniężna	159
5.1. Krótka historia bankowości centralnej	159
5.1.1. Bankowość centralna w Polsce	160
5.1.2. Bank Polski	161
5.1.3. Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa	161
5.1.4. Bank Polski SA	161
5.1.5. Narodowy Bank Polski	162
5.2. Narodowy Bank Polski po 1988 r.	163
5.3. Cel i funkcje NBP	169
5.3.1. Cel działania NBP	169
5.3.2. Bank emisyjny	170
5.3.3. Bank banków	171

5.3.4. Nadzór bankowy	172
5.3.5. Organizacja rozliczeń pieniężnych	174
5.3.6. Działalność dewizowa	176
5.3.7. Pozostałe obszary działalności	176
5.3.8. Bank państwa	177
5.4. Polityka pieniężna współczesnego banku centralnego	178
5.4.1. Cele polityki pieniężnej	178
5.4.2. Instrumenty polityki pieniężnej	180
5.4.3. Rezerwa obowiązkowa	180
5.4.4. Operacje otwartego rynku	181
5.4.5. Operacje kredytowo-depozytowe	183
5.4.6. Instrumenty administracyjne	184
5.4.7. Polityka pieniężna w Polsce	184
5.5. Niezależność banku centralnego	187

Rozdział 6

Bankowość komercyjna i spółdzielcza	193
6.1. Zasady działania przedsiębiorstwa bankowego	193
6.2. Konkurencyjność przedsiębiorstwa bankowego	195
6.2.1. Model współczesnego banku	196
6.2.2. Przeobrażenia struktury własnościowej i organizacyjnej banku	197
6.3. Nowe tendencje w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwami bankowymi	199
6.3.1. Specyfika zarządzania bankiem	199
6.3.2. Główne techniki wykorzystywane w zarządzaniu bankiem	199
6.4. Bankowość spółdzielcza w Europie	203
6.4.1. Uwarunkowania rozwoju bankowości spółdzielczej w Europie	203
6.4.2. Struktury organizacyjne banków spółdzielczych w Europie	205
6.4.3. Bankowość spółdzielcza w Polsce	207
6.5. Tendencje rozwojowe i zmiany strukturalne w bankowości komercyjnej i spółdzielczej na świecie i w Polsce	211

Rozdział 7

Elementy bankowości elektronicznej	217
7.1. Istota bankowości elektronicznej – pojęcie, elementy, ewolucja	217
7.1.1. Pojęcie i elementy bankowości elektronicznej	217
7.1.2. Ewolucja systemów bankowości elektronicznej	219
7.1.3. Główne przyczyny rozwoju bankowości elektronicznej	222
7.1.4. Usługi bankowości elektronicznej	222
7.2. Bankowość internetowa i modemowa – pojęcie, ewolucja, klasyfikacja	223
7.2.1. Pojęcie i ewolucja bankowości internetowej	223
7.2.2. Klasyfikacja banków świadczących usługi poprzez Internet	225
7.2.3. Bankowość modemowa	227
7.3. Bankowość telefoniczna – pojęcie i formy	229
7.4. Bankowość terminalowa – bankomaty, terminale, kioski	231
7.4.1. Bankomaty – pojęcie i ewolucja	232
7.4.2. Klasyfikacja bankomatów	232
7.4.3. Elektroniczne terminale do akceptowania kart	233
7.4.4. Kioski multimedialne	234
7.5. Elektroniczne instrumenty płatnicze – pojęcia, klasyfikacja, podmioty, umowa	235
7.5.1. Pojęcie i klasyfikacja elektronicznych instrumentów płatniczych	235
7.5.2. Podmioty biorące udział w realizacji płatności z wykorzystaniem elektronicznych instrumentów płatniczych	237

7.5.3. Wydawcy elektronicznych instrumentów płatniczych	238
7.5.4. Posiadacze elektronicznych instrumentów płatniczych	239
7.5.5. Agenci rozliczeniowi i akceptanci elektronicznych instrumentów płatniczych	239
7.5.6. Systemy (organizacje) elektronicznych instrumentów płatniczych	240
7.5.7. Umowa o elektroniczny instrument płatniczy	240

Rozdział 8

Usługi, operacje i czynności bankowe	243
8.1. Pojęcie, cechy i klasyfikacja usług, operacji i czynności bankowych	243
8.1.1. Pojęcie usług, operacji, czynności finansowych i bankowych	243
8.1.2. Cechy usług bankowych	247
8.1.3. Klasyfikacja usług bankowych	249
8.2. Kredytowe usługi, operacje, czynności bankowe. Pojęcie kredytu	252
8.2.1. Rodzaje kredytów	252
8.2.2. Elementy i cechy umowy kredytowej	255
8.2.3. Procedura kredytowa, ocena zdolności kredytowej	255
8.2.4. Główne formy zabezpieczenia kredytu	258
8.3. Depozytowe usługi, operacje, czynności bankowe	261
8.4. Rozliczeniowe usługi, operacje, czynności bankowe. Operacje gotówkowe	264
8.4.1. Operacje kasowo-skarbcowe	264
8.4.2. Rozliczenia gotówkowe	264
8.4.3. Rozliczenia bezgotówkowe	265
8.5. Odbiorcy i oferenci usług, operacji, czynności bankowych	270
8.6. Formy sprzedaży usług, operacji, czynności bankowych	273

Rozdział 9

Elementy ubezpieczeń gospodarczych i społecznych	277
9.1. Pojęcie i zakres ryzyka	277
9.2. Istota, funkcje i zasady ubezpieczeń	280
9.3. Regulacja prawna działalności ubezpieczeniowej	283
9.3.1. Instytucje ubezpieczeniowe	283
9.4. Techniczna charakterystyka kontraktu ubezpieczeniowego	286
9.5. Gospodarka finansowa zakładu ubezpieczeń	291
9.5.1. Upadłość zakładu ubezpieczeń	296
9.5.2. Metody oceny towarzystwa ubezpieczeniowego	298
9.6. Ubezpieczenia społeczne	300
9.6.1. Składka na ubezpieczenie społeczne	304
9.6.2. Otwarte fundusze emerytalne – zasady funkcjonowania	305

Rozdział 10

Elementy rynku kapitałowego	309
10.1. Otoczenie i podstawy teoretyczne rynku kapitałowego	309
10.1.1. Otoczenie rynku kapitałowego	309
10.1.2. Teoretyczne podstawy rynku kapitałowego	309
10.1.3. Teoria efektywnych rynków kapitałowych	310
10.1.4. Prace H. Markowitza i J. Tobina	311
10.1.5. Główne modele rynku kapitałowego (W. Sharpa, CAPM, APT)	312
10.1.6. Psychologia giełdy i idea finansów behawioralnych	313
10.1.7. Teoria chaosu i modele nieliniowe a rynek kapitałowy	314
10.2. Pojęcie i struktura krajowego rynku kapitałowego	314
10.2.1. Istota i definicje rynku kapitałowego	314
10.2.2. Podstawowe cechy i funkcje rynku kapitałowego	315
10.2.3. Elementy rynku kapitałowego	316
10.3. Inwestycje rzeczowe i kapitałowe. Instrumenty rynku pieniężnego i kapitałowego	318

10.3.1. Inwestycje rzeczowe i kapitałowe	318	
10.3.2. Instrumenty rynku pieniężnego	320	
10.3.3. Instrumenty rynku kapitałowego – główne kryteria podziału		322
10.3.4. Gospodarcze funkcje papierów wartościowych	323	
10.3.5. Obligacje	323	
10.3.6. Akcje	324	
10.3.7. Hipoteczne i publiczne listy zastawne	325	
10.3.8. Jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych		326
10.3.9. Instrumenty pochodne	327	
10.3.10. Podstawy podejmowania decyzji inwestycyjnych		327
10.4. Giełda Papierów Wartościowych	328	
10.4.1. Istota, definicje i funkcje giełdy papierów wartościowych		328
10.4.2. Giełda papierów wartościowych w Polsce	329	
10.4.3. Otoczenie giełdy, jej uczestnicy i instytucje rynku kapitałowego	329	
10.4.4. Główne rodzaje zleceń giełdowych	331	
10.4.5. Ustalanie cen walorów, przyjmowanie zleceń i organizacja sesji giełdowej	332	
10.4.6. Kapitalizacja rynkowa spółki akcyjnej i kapitalizacja giełdy		333
10.4.7. Indeksy giełdowe i giełdy na świecie	334	
10.5. Techniczna, fundamentalna i portfelowa analiza papierów wartościowych	335	
10.5.1. Cykle (fale) giełdowe, wskaźniki rynkowe		335
10.5.2. Analiza techniczna	336	
10.5.3. Analiza fundamentalna	337	
10.5.4. Analiza portfelowa	338	
10.6. Strategie giełdowe (inwestycyjne)	338	
10.6.1. Problemy podejmowania decyzji inwestycyjnych i strategie giełdowe	338	
10.6.2. Podstawowe rodzaje przestępstw na rynku kapitałowym	339	

Rozdział 11

Elementy finansów przedsiębiorstw	341
11.1. Wprowadzenie do finansów przedsiębiorstw	341
11.1.1. Pojęcie przedsiębiorstwa oraz przedsiębiorcy	341
11.1.2. Cele finansów przedsiębiorstwa	343
11.1.3. Formy prawne prowadzenia działalności gospodarczej	344
11.1.4. Specyfika finansów korporacji i MŚP	346
11.2. Ocena kondycji finansowej przedsiębiorstwa	348
11.2.1. Elementy analizy finansowej przedsiębiorstwa	348
11.2.2. Dźwignia finansowa i próg rentowności	356
11.3. Kształtowanie struktury kapitału przedsiębiorstwa	357
11.3.1. Elementy składowe kapitałów firmy	357
11.3.2. Wybrane źródła pozyskiwania kapitału przez przedsiębiorstwa	363
11.4. Decyzje inwestycyjne przedsiębiorstwa	369

Rozdział 12

Elementy finansów gospodarstw domowych	375
12.1. Pojęcie, cel i funkcje gospodarstw domowych	375
12.1.1. Gospodarstwo domowe jako podmiot gospodarujący	375
12.1.2. Gospodarstwo domowe jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się	375
12.1.3. Gospodarstwo domowe jako jednostka konsumpcyjna	376
12.1.4. Gospodarstwa domowe jako homo oeconomicus	376
12.1.5. Gospodarstwa domowe – istotny podmiot systemu	

finansowego	376
12.1.6. Cel działalności gospodarstwa domowego	376
12.1.7. Funkcje gospodarstw domowych	377
12.2. Klasyfikacja gospodarstw domowych	378
12.3. Pojęcie finansów gospodarstw domowych	383
12.4. Decyzje finansowe gospodarstw domowych	383
12.4.1. Obszary decyzji finansowych gospodarstw domowych	383
12.4.2. Konsumpcja jako obszar decyzji gospodarstw domowych	384
12.4.3. Oszczędzanie i inwestowanie jako obszar decyzyjny gospodarstw domowych	387
12.4.4. Oszczędzanie w teoriach ekonomicznych	389
12.4.5. Kredytowanie i bankructwa gospodarstw domowych	390
12.5. Racjonalność decyzji finansowych gospodarstw domowych	392
12.5.1. Racjonalność decyzji gospodarstw domowych	392
12.5.2. Racjonalność w świetle teorii	396
12.5.3. Podatki od osób fizycznych a zmiany w strukturze finansowania konsumpcji	397

Rozdział 13

Elementy finansów publicznych (rządowych i samorządowych) 401

13.1. Finanse publiczne – istota zjawiska	401
13.1.1. Struktura systemu finansów publicznych (ujęcie podmiotowe, prawne, instytucjonalne, instrumentalne)	401
13.1.2. Budżet państwa w systemie finansów publicznych	402
13.1.3. Funkcje budżetu państwa i zasady budżetowe	403
13.1.4. Zasady budżetowe	405
13.1.5. Zasadnicze elementy procedury projektowania budżetu państwa	406
13.2. Wydatki i dochody budżetowe	408
13.2.1. Istota wydatków publicznych	408
13.2.2. Rodzaje wydatków publicznych	408
13.2.3. Racjonalizacja wydatków publicznych	410
13.2.4. Rodzaje dochodów publicznych	412
13.3. Równowaga i nierównowaga budżetowa. Deficyt budżetowy. Dług publiczny	414
13.3.1. Istota i czynniki równowagi budżetowej	414
13.3.2. Rodzaje sald budżetowych: nadwyżka budżetowa i deficyt budżetowy	416
13.3.3. Dług publiczny	418
13.4. Podatki i polityka fiskalna	420
13.4.1. Definicja, rodzaje i funkcje podatków	420
13.4.2. Główne zasady podatkowe	422
13.4.3. Krzywa Arthura Laffera	423
13.4.4. Determinanty i kryteria oceny systemów podatkowych	425
13.4.5. Istota, cele i instrumenty polityki fiskalnej	426
13.5. Współczesny system podatkowy w Polsce	428
13.5.1. Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)	428
13.5.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)	429
13.5.3. Podatek akcyzowy	430
13.5.4. Podatek od towarów i usług	431
13.5.5. Podatek od gier losowych i zakładów wzajemnych	432
13.6. Finanse samorządowe (regionalne i lokalne)	433
13.6.1. Pozycja finansów samorządowych w systemie finansów publicznych. Determinanty i granice decentralizacji	433
13.6.2. Finanse regionalne – determinanty konkurencyjności regionów	

w Polsce	434
13.6.3. Finanse lokalne (komunalne) – czynniki oddziałujące na budżety powiatów i gmin	435
13.6.4. Finanse samorządowe a instytucje bankowo-finansowe	437
13.6.5. Samorządy jako beneficjenci funduszy strukturalnych i funduszu spójności Unii Europejskiej	439